

MISCELLANEA

Ferlin tagen på bar diktargärning

av Anders Piltz

Nils Ferlin var sonson till prosten i dalsländska Färgelanda (orten varav släkten tagit sitt namn) Johan Ferlin (död 1892), en man med lika stor begåvning som arbetsförmåga, sträv, seg, stridbar, envis och kinkig med detaljerna. Han var landstingsman, kontraktsprost, preses vid prästmötet, drivande inom Hushållningssällskapet, Fornminnesföreningen, Slöjdföreningen och Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande. Han älskade musik, spelade fiol och hade som hobbies jakt, fiske, trädgårds- och i synnerhet biskötsel. Händig var han och tyckte om att reparera klockor. Han byggde fyra skolhus i sin församling men menade att småskolor var överflödiga: det var föräldrars plikt att lära barnen småskolans kurs. Han lät demolera den blygsamma medeltidskyrkan och byggde en ny, stor och ljusmålad basilika högst uppe på ett berg, intill sin ståtliga prästgård. Av dåvarande eleven vid Konsthögskolan Natanael Beskow beställde Ferlin (mot ett arvode av 200 kronor) till nya kyrkan en kopia av Da Vincis *Nattvarden*, men Beskow, som bara hade tillgång till reproduktioner i böcker, vågade sig inte på uppgiften att återge alla olika ansiktsuttryck hos Jesus och apostlarna. Han erbjöd i stället en kopia av Tintoretts *Jesus bär korset*. Så fick det bli, men när Ferlin packade upp den färdiga tavlan konstaterade han att antalet ansikten på Tintoretto-bilden var exakt lika många som på Da Vincis och grämde sig över att han hade kunnat få lika många huvuden till samma pris av en annan målare. Ferlin var en patriark av gamla stam-

men och självklar referenspunkt i bygden. Han var min fars företrädares företrädare som kyrkoherde i Färgelanda. Jag räknar ett avlägset släktskap på min mors sida med prosten Ferlin och således också med Nils.

Prosten hade åtta barn. Yngsta dottern, Hanna Augusta, var fotograf. Två gånger reste hon till Amerika, enligt uppgift av ilska över att kvinnor här hemma saknade rösträtt. Förmodligen arbetade hon som fotograf i Kalifornien och återkom till Färgelanda 1920, där hon öppnade ateljé och var verksam fram till sin död 1947. Hon har efterlämnat tiotusentals porträttplåtar. Hennes hem blev samlingsplats för ortens damer, eftersom hon var en fläkt från stora världen, och i ateljén dansades det Lambeth Walk. Åtskilliga vandringssägner är knutna till Hanna och hennes tre år äldre syster Matilda, som bodde hos henne under senare år. En av dem berättar om ett besök av en luffare, som ville ha kläder. Matilda ska ha varit rädd för karlar och svarade att det inga fanns sådana i huset. Hanna blev förskräckt med tanke på svaret och oroade sig för att luffaren skulle komma tillbaka nattetid, eftersom han nu visste att de bodde ensamma. Matilda sprang då efter honom och ropade: ”Men vi har karlar på nätterna!” Matilda har efterlämnat ryktet att vara en slagfärdig människa som ”tälde rätt bra historier”.

Skalden ska en gång ha besökt sina fastrar i Färgelanda. Visiten lär ha varit skandalartad och fastrarna tyckte kort sagt att han var ”en jädra buse”. Var det hos Hanna han fick uppslaget till metaforen mörkrum?

Gud har i sin fotografiateljé
ett mörkrum som heter Getsemane.

Där växer det klara bilder fram
för den som är lugn och allvarsam.

(”Getsemane” i *Goggles* 1938.)

Det är inte omöjligt att Nils inför farfaderns
förkrossande meritlista kände sig otillräcklig
och ifrågasatt. Han klagar över att han full-
ständigt meningslöst springer runt i sitt ekorrhjul.
Löparen som sprang från Marathon till
Athen hade ett ärende (nämligen budskapet
att grekerna segrat över perserna år 490 f.Kr.):

Du skulle ha gett mej ett sådant ärende, Liv.

(”Ärende” i *Kejsarens papegoja* 1951.)

Ferlin kunde inte bli förkunnare. Detta sägs
också med adress till trosvissa agitatorer som
krävde ställningstaganden till höger eller vänster.
Poeten ”stirrar” på farfaderns porträtt:

Farfar var präst, han – och schartauan – men
jag är ett flarn och ett spån.
Ingenting, ingenting har jag och alls inga ting
har jag gjort.
Och jag vet att jag inte har levat tillnärmelsevis
som jag bort.

De högtidliga, förpliktande ord som varit
predikantens livsluft berör inte poeten:

Gyllene, tunga och höga har orden mej brusat
förbi,
främmande ord som jag inte förstår i min
intighets dagdriveri.

(”Nyss” i *Barfotabarn* 1933.)

Låt mig ur minnet lämna två mikroskopiska
bidrag till den svenska litteraturhistorien,
några tillfällesrader av Ferlin, troligtvis aldrig
utgivna någonstans.

I ett radioprogram på femtioalet medver-

kade någon som varit med Ferlin på Café Cos-
mopolite i Klarakvarteren i Stockholm på den
tid det begav sig. Ferlin råkade sitta vid ka-
fébordet bredvid en förhoppningsfull epigon,
som demonstrativt om och om försökte få till
början på en vårdikt:

Det ligger damm på mitt fönster,
vem städar mitt fönster i vår?

Ferlin blev efterhand alltmer irriterad på att
diktaren inte kom någonvart och vände sig
om och fyllde i:

Men dammet har lagt sig i mönster,
så det behövs ingen städning i år.

Ferlin var medveten om att han behärskade
rimsmidet till fullo men intog en själviro-
nisk distans till diktarskrået, till poetastrarna
som letar rimord på ”sol”. Dikten ”Monolog
i månsken” (*Med många kulörta lyktor* 1944)
inleds med en parodisk beskrivning av mödan
att med hjälp av whisky, vatten och cigaretter
snickra ihop en schlagertext.

Den andra texten jag lagt på minnet stod
i en Gästbok på Stigens herrgård, där Ferlin
uppenbarligen övernattat, kanske i samband
med besöket hos fastrarna. Han tackar för två
dagars vistelse i huset:

Stackare jag, så illa jag mår.
Men tack för i dag, och tack för igår!

Anslaget är omisstkänligt ferlinskt. Stackare
är ett typiskt ord (det finns en dikt med titeln
”Stackare han” i *Kejsarens papegoja* 1951), ana-
foren i andra raden ett återkommande drag i
hans produktion.

Nils Ferlin var inte ute i något eller någons
ärende. Han var busen Fabian, arvtagare till
medeltidens goliarder, som inte med bästa vil-
ja i världen kunde räknas till de lyckade. Med
sitt poetiska handlag, förmågan att formulera
en tanke *cantabile*, och med sin illusionslöshet
lämnade han djupare spår än åtskilliga mer
välansedda diktarkollegor.

Inte predikant, men profet, som ur ett underifrånsperspektiv identifierat och räckt lång näsa åt tidens gudar: de politiska ideologierna, penningen, makten, vetenskapen och alla system med anspråk på att kunna förklara allt.

Källor

Edestam, Anders, *Karlstads stifts herdaminne från medeltiden till våra dagar*, del V: *Norra Dals kontrakt. Södra Dals kontrakt. Västra Dals kontrakt*, Karlstad: Stiftshistoriska sällskapet i Karlstad, 1973, 382f.

Johansson, Roy, *Gamla Färgelanda. En bildbok*, Färgelanda: Södra Valbo hembygdsförening, 1990.

Brev från Natanael Beskow till Signe Piltz 1948 (i privat ägo).

En omvänd ekfras: Nils Ferlin under farfars predikstol, med bibeln och Sjustjärnan. En illustration i lera av Eva Boksjö (1984) till dikten "Nyss" i Barfotabarn:

*Nyss har jag läst i en tung gammal bok om Herren för orätt och rätt,
han som i tidlösa tider knöt sjustjärnans bandrosett*

med en anspelning på Job 38:31.

*Sjustjärnan lyser där ute just nu – den lyser på farfars grav.
Den lyser på alpernas vita blom och på alla de mörka hav.*

(Foto: Mattias Piltz)